

HANA RADULIČOVÁ

Láska za ostnatým drátem

Skutečný příběh židovské dívky
a osvětimského dozorce

xyz

Láska za ostnatým drátem

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.xyz.cz
www.albatrosmedia.cz

xyz

Hana Raduličová
Láska za ostnatým drátem – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2022

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

A black and white photograph of a concentration camp. In the foreground, two hands are clasped together, holding onto two strands of barbed wire. The background shows a brick building with a tiled roof and a set of railway tracks leading towards it. The sky is overcast.

HANA RADULIČOVÁ

Láska za ostnatým drátem

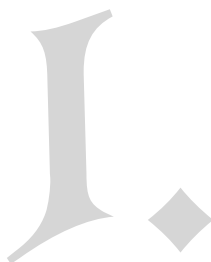
Skutečný příběh židovské dívky
a osvětimského dozorce

xyz

HANA RADULIČOVÁ

Láska za ostnatým drátem

Skutečný příběh židovské dívky
a osvětimského dozorce

PRVNÍ KAPITOLA

Psí štěkot na chvíli přehlušil řev mužských hrdel a pak už bylo zase slyšet jen křik doléhající zvenčí, z druhé strany pevně uzamčených dveří dobytčího vagonu, v němž se Helena pokoušela přes namačkaná těla dosáhnout na své zavazadlo. Pro většinu nově příchozích byl jazyk toho ještě stále vnějšího světa nesrozumitelný, tím spíš, že pokřiky přicházely současně. Helena nicméně rozpoznala, že se na místě, kam přijeli, hovoří německy, a záhy i ostatní pochopili, kdo jsou ti lidé, kteří tak vytrvale pokřikují podél vlaku, který, jak si všichni uvědomili, zastavil na své konečné stanici.

O dveře se opřel hever a dveře se s rachotem otevřely. Do vagonu vtrhl čerstvý ledový vzduch. Ti, co stáli nejbliž východu, vyskákali na zem, zatímco ostatní zů-

stali stát a dál strnule, s úžasem pozorovali výjev, jenž se jim naskytl. Jenže nebyl čas se rozhlížet, netrpěliví muži podél trati měli naspěch.

„Honem! Dolů!“ nyní i Helena, jež se ještě stále strkala uvnitř mezi ženami, zaslechla hlasitý povel, tentokrát kupodivu v polštině. Ještě víc ji překvapilo, když spatřila podivný mužský zjev, vylézající k nim do vagonu. Vychrtlý člověk v příliš širokém věžeňském mundúru a s kulatou čapkou z téže látky na hlavě vykřikoval bez ustání své dva rozkazy a při tom ženy tahal a strkal ven z vagonu. Nebyl hrubý, ale ani zvlášť ohleduplný, a tak brzy chňapl i po Heleně. Za okamžik se octla venku, na dobře osvětleném nástupišti.

Chlad časně jarního podvečera jí rázem začal zalézat pod kůži a zesílil pocit strachu, který v ní během jízdy v rozhovoru se spolucestujícími poněkud zeslábl. Tak dlouho přesvědčovala některé z dívek, že jedou na práci, až tomu sama uvěřila.

Nyní jí však všechno přišlo jiné a podezřelé. Zvláště při pohledu na několik Němců v uniformách SS, kteří rozkročení a s rukama zkříženými na prsou stáli poněkud stranou, jako by se dokonce distancovali od zmatku vládnoucího na železniční zastávce. Na rtech jednoho

z nich zachytila Helena lehký přezíravý úsměv. V páteři ji zamrazilo, nejen zimou.

„Musíme tu nechat zavazadla,“ skoro do ucha jí ustaraně zašeptala Libuška.

„Zavazadla?“ opakovala Helena ještě tišeji a doširoka otevřenýma očima se rozhlížela kolem. I z ostatních vagonů vystupovali lidé, anebo byli ve většině případů vyhazováni. Zavládl zmatek, všichni bloudili očima kolem sebe a někoho hledali. Ale jen pohledy, tiše, jako by svými hlasy nechtěli rušit rytmus povelů vybízejících ty, kteří právě dorazili, aby už konečně vystoupili z vlaku. Někteří z esesmanů máchali bambusovými holemi a volskými žílami, obcházeli čerstvě přivezené lidi a měřili si je pohledy vybíravých kupců na dobytčím trhu.

„Říkal to ten Polák. O zavazadlech,“ Libuška dále myslela na totéž a kývla na muže, který je před chvílí vytáhl z vagonu. Oběma rukama pevně svírala starý odřený kufr s jedinými zbytky svého jmění. Heleniny věci stály vedle ní, na podlaze. Obě si nyní všimly dalších dvou mužů podobných Polákovi, se stejnými kostnatými obličejí, jak se prodírají mezi lidmi z vagonu. Polák se nyní zabýval zabavováním zavazadel. Už nevysvětloval,

co se má dělat, ale hrubě trhal lidem z rukou cestovní kufry, batohy a rance a odstrkoval ty, kteří po nich znovu sahalí. Tak popadl i jejich věci a mrskl jimi na hromadu k ostatním.

Třebaže Helena nevěděla, kdo jsou muži v pruhovaných šatech, nějak cítila, že právě toho Poláka přidělený úkol nikterak netěší, ale plní jej svědomitě kvůli sobě, a ne proti nim. Hromady kufrů se vršily a stále méně bylo těch, kteří se bouřili proti tomu prvnímu dějství dramatu na nástupišti v místě, jehož jméno jen málokdo z nich tušil. Většina spolehlivě věděla jedině to, že jsou v Polsku, což jim odhalil pohled zamřížovanými okénky vagonu na cestě z Popradu¹ sem.

„Věci nám vrátí, že?“ v Libuščině hlase bylo už cítit záupnění dožadující se přitakání, ale Helena jí nevyhověla. Na rozdíl od kamarádky se už na svůj kufr neohlížela. Pokoušela se pochopit, co je to za místo, kam dorazili, a co se tu děje, a tak, zatímco je hubení vězni strkali dopředu, zvedla pohled. Nástupiště bylo osvětlené, ale na krajinu kolem se už snášel soumrak. Přesto ve vzdálených obrysech dokázala rozpoznat objekt s komínem.

¹ Slovenské město, kde byl jeden ze sběrných táborů pro slovenské Židy, deportované do Osvětimi.

Určitě továrna, usoudila a znovu zadoufala, že měla pravdu, když věřila, že jedou na práci. Ale další dění ji znovu zviklalo.

Povely požadovaly roztrídění podle pohlaví. Nalevo ženy s dětmi, napravo muži. Všichni do řad po pěti. Nepravidelné řady byly rychle vyrovnány pomocí holí. Helena se dostala do druhé řady.

Zrovna před ní stál chlapec, ne starší než sedm osm let. Vedle něj matka, která ho držela za ruku. Působila hrozně vystrašeně, třásla se a neustále pokukovala po synovi, ale ten se zdál klidný. Dokonce v jednom okamžiku pustil matčinu ruku, jako by chtěl někomu, nejspíš sobě, dokázat, že je už dost velký a že se nemusí držet matky. Ale ta ho okamžitě zase křečovitě sevřela.

Helena si všimla, že dítě pod pravou paží něco drží. Trochu se vyklonila a zjistila, že to jsou housle, což jasně prozrazoval tvar tmavého návleku. Byly to navlas stejné tříčtvrteční housle, na jaké hrávaly děti, s nimiž kdysi chodila do obecné školy. Helena měla krásný hlas a ráda zpívala, ale nikdy na nic nehrála, třebaže ji k tomu přemlouvali. Právě na tyto školní dny si nyní vzpomněla při pohledu na toho neznámého chlapce a pochopila, že matka po výstupu z vlaku porušila rozkaz a ponecha-

la synovi ten kousíček majetku, který si vzali s sebou v rámci povoleného množství. Nástroj byl chlapci katolík vzácný, že se ani teď od něj nechtěl odloučit. Matka splnila jeho přání, možná až po několika slzách. Určitě hraje dobře, pomyslela si Helena a odvrátila pohled právě ve zlou chvíli.

Německá slova se řinula v její bezprostřední blízkosti. Znetvořený obličej esesmana s bičem v ruce mluvil sám za sebe, a tak ani nebylo třeba rozumět mu zcela přesně. Žena vrtěla hlavou, mluvila rychle, nesrozumitelně a nesouvisle, ale všichni kolem ní ihned pochopili, v čem je problém. Housle nepatří do pětistupu, ale na hromadu s ostatními věcmi. Bič zapráskal a žena trochu poklesla v kolenou. Až druhá rána ji srazila na zem docela. Chlapec rychle poklekl k matce. Kupodivu neplakal, a housle teď pevně tiskl na prsa. Ale jen na okamžik, protože mu byly ihned hrubě vyrvány. I Helena stejně jako ostatní pohledem doprovodila let nástroje, který neslyšně dopadl do bláta. Až nyní se chlapec tiše rozplakal a na matčinu záda zasvištělo ještě pár ran bičem.

„Uklidni ho!“ zasyčel ten, který jím švihal, německy, jazykem, jemuž Helena rozuměla a i všichni ostatní už natáhli uši, aby co nejlépe chápali jazyk tohoto místa.

Kdo se jej rychleji naučí, lépe pro něj, podobný závěr si už mnozí stačili udělat. Matka vstala a dětský pláč ustal. Stála nyní klidně, se skloněnou hlavou, a dál držela syna za ruku, čemuž se dítě už nevzpíralo.

Před dvě oddělené skupiny se postavil muž s neobyčejně bledou tváří, v uniformě SS². Uniforma bezvadně vyžehlená, se všemi příslušnými odznaky, mezi nimiž zaujímal čestné místo Železný kříž³. Vedle druhý, mnohem mladší esesman stejně parádního vzezření, ale krok za prvním, jenž zřejmě zaujímal důležitější postavení. Cestující z vlaku k němu začali přistupovat. Nejprve ti z pravé, mužské skupiny. Jeden za druhým, takřka bez zdržení. Esesman vrhl na každého nově přichozího letmý pohled a pokynul palcem v černé kožené rukavici. Občas doprava, ale častěji doleva. V strachem vyvolaném hrobovém tichu všichni sledovali nevidané

² *Ochranný oddíl (Schützstaffel), elitní policejní a vojenské formace v nacistickém Německu. Založil je Hitler roku 1925 jako vybraný oddíl své zločinecké organizace SA (Sturmabteilung). Z příslušníků různých formací SS byly roku 1940 vytvořeny zvláštní vojenské jednotky, tzv. Waffen SS. Zvláštní formace SS Totenkopfverbände (oddíl umrlčích hlav) převzal správu koncentračních táborů.*

³ *Vojenské vyznamenání za hrdinství, jež se hromadně udělovalo v nacistickém Německu a existovalo ve třech hlavních kategoriích. (Ustavil je už roku 1813 pruský král Friedrich Wilhelm III.)*

představení. Každou chvíli narůstal počet těch, jimž německý palec ukázal doleva. Dokud nedošla řada na Heleninu smíšenou skupinu, snažila se Helena domyslet podstaty selekce.

„Mladí jdou doprava,“ prohlásil kdosi za ní v okamžiku, kdy v mužské skupině zbývalo už jen několik nezařazených. Také ona si nyní všimla toho detailu, který by mohl všechno vysvětlit. Jenže ne jim, vyděšeným cestujícím s našitou Davidovou hvězdou⁴, jimž naděje mařila jakoukoli objektivitu. Totéž se opakovalo, i když přišla řada na ženy a děti, s tím rozdílem, že ty levou stranu zaplňovaly ještě rychleji a početněji.

Když Helena přistoupila k esesmanovi, ani ona se mu nedívala do křídově bílého obličejce. Proto nemohla zachytit pohled, z něhož by možná o chvíli dřív než podle jeho ruky dokázala pochopit, na kterou půjde stranu. Palec ukázal doprava a Helena měla dojem, že stála před mužem v uniformě o chvíli déle než ostatní. Ztuhlá zimou, nezadržitelně zaplavovaná strachem,

⁴ *Národní a náboženský symbol židovstva, který za nacismu museli Židé nosit na rukávu nebo na prsou jako poznávací znamení. Na Slovensku byla povinnost nosit žlutou židovskou hvězdu zavedena v září 1941 tzv. Židovským kodexem. (Na území okupovaného Polska už od konce roku 1939.)*

přece jen maličko ožila, když esesman stejnou stranu vyhradil také Libuše. Rychlými kroky se k nim postupně přidalo ještě několik dalších žen, většinou mladých dívek. Některé znala Helena z dřívějšíka, a jednu z nich, dvacetiletou vrstevnici Leu, poznala během cesty, a tak ji ta skutečnost skoro potěšila.

Jak tak sledovala vývoj událostí a pozorovala lidi nyní už v každém ohledu z druhé strany, zeptala se, stojili v dobré, nebo špatné skupině. Nějaký rozdíl mezi nimi musí určitě existovat. Němci by neztráceli čas tříděním, pokud by nemělo žádný smysl. Tak o nich uvažovala nejen Helena, ale i mnozí z obou skupin. Znovu pomyslela na práci, na to, kvůli čemu je sem poslali. Neřekli jim snad, ještě ve vlasti, že jedou na práci? Naproti ní stály i všechny děti z jejich transportu. Jak a co tady budou dělat ty děti, nechápala, ale při pohledu na ně měla pocit, že její strana je přece jen lepší.

Znenadání znovu prožala ticho němčina. Všichni němě pozorovali výjev, v jehož středu se octly dvě mladé dívky, skoro ještě děvčátka. Byly si velmi podobné a byly poslední při třídění. Jednu z nich Němec určil doleva a starší poslal na opačnou stranu. Dívka se po pár krocích zastavila a pak se bleskově otočila a rozběhla

se k mnohonásobně početnější skupině. Zda to udělala kvůli sestře, anebo si myslela, že to tak bude lepší, to se ukázalo záhy, protože už pevně objímala tu, které se tolik podobala. Esesman začal křičet a hrozit černou pěstí a jeden z těch s bičem zamířil k neposlušné dívce. Ale bič kupodivu švihl vedle a muž najednou svěsil ruku. Máchl pomalu do prázdna a otočil se k hlavnímu dozorcí. Kývl hlavou, že snad je zase vše v pořádku. Helena nyní i na jeho obličejích zachytila týž bezvýrazný úsměv, který ji definitivně upevnil v přesvědčení, že stojí ve šťastné skupině.

Třídění bylo u konce. Už se nic nedělo. Levá strana se zavlnila. Jakási nervozita se zmocnila i Němců. Dívali se po sobě a rozhlíželi se kolem, jako by někoho nebo něco hledali. Jenže koho, jsou-li všichni z transportu v plném počtu? Z dálky se ozval zvuk motorů a záhy se po blátivé silnici začaly blížit kamiony. Dunění podráždilo i psy a vlčáci se rozštěkali. Několik kamionů s otevřenými plošinami se zarazilo jeden za druhým. Před ně se prodralo vozidlo s jasně viditelným znakem červeného kříže a z mnoha prsou se vydraly povzdechy úlevy. Také esesáci si jaksi oddechli. Koordinace tentokrát selhala, jako by si mysleli, když se po sobě dívali, ale

na tvářích se jim zračilo uspokojení, že vše zase probíhá podle plánu.

Těm nalevo bylo veleno k nástupu do kamionů. Většina neuposlechla a muži ve vězeňských pruzích se znovu ujali svého úkolu.

„Jedete na práci,“ i někteří z méně početné skupiny zaslechli polská slova, jimiž byli starší muži, ženy a děti vybízeni, aby vylezli na korby vozidel. Za občasného vzteklého pokřiku a štěkotu psů se kamiony zaplňovaly.

„Nebojte se. Červený kříž vás doprovodí,“ opět srozumitelná slova měla okamžitý účinek. Přecpané kamiony zažehly motory a vydaly se stejným směrem, odkud přijely. Jako poslední je v té pohřební koloně následovalo vozidlo s červeným křížem. Lidé vybraní do pravé skupiny se dívali za nimi. Už se však neptali, co bude s těmi na kamionech. Najednou je zajímal jen jejich vlastní osud.

„Vy jdete na práci,“ oznámil jim Polák a lidé se poslušně vydali pěšky na cestu. S nimi šlapala blátem i Helena. Nad Osvětím se v tu chvíli drobně, ledově rozpršelo.

DRUHÁ KAPITOLA

Znovu je rozdělili podle pohlaví a muži kamsi zmizeli. Ženy uvedli do zděných objektů, právě když se rozpršelo silněji. Znovu setkání s vězni, tentokrát se ženami. Také ony měly na sobě mundúry s vyrudlými pruhy a na povislých prsou našitý trojúhelník s výrazným písmenem P uprostřed. Jejich neupravené nakrátko ostříhané vlasy a zachmuřené obličejy nevlévaly nově příchozím ani špetku důvěry. Otrokyně nacistického pořádku v táboře se už všemu naučily a nyní čekaly na nové rozkazy. Jedna, s výrazně snědým obličejem, těkala posměšnými pohledy po jejich šatech, ještě stále vyvolávajících vzpomínku na normální život. Helena se pořádně zahalila do kabátu, třebaže v místnosti nebylo chladno. Navíc ustátý vzduch byl čím dál těžší. Nejistota mezi nově příchozími minutu po minutě ze-

silovala strach a ten podněcoval v beztak dusné a páchnoucí místnosti pocení.

„Kde jsme? Co bude teď?“ odvážila se promluvit vysoká, mohutnější žena. Nikdo jí neodpověděl, ale do místnosti vstoupil esesman. Až nyní se dění pohnulo dál. Zahnali je do další, o něco větší místnosti, a jedna z vězeňkyň se k nim konečně obrátila polsky:

„Teď půjdete do *sauny*.“

„Co je to?“ zeptaly se některé nahlas, povzbuzené započatou konverzací.

„Koupelna, tady tomu říkají *sauna*.“

Odověď jako by mnohé uspokojila. Také Helena si pomyslela, že je dobré, že jim po cestě umožní vykoupat se. Znovu se musely seřadit, protože tady se, jak už se pomalu učily, velice dbalo na řazení. Stály klidně, ještě stále ve svých šatech, se svými dlouhými vlasy, většinou zakrytými šátky. Někdo konečně vyslovil i název místa jejich pobytu: Auschwitz – Osvětim. Jméno však mezi mladými ženami nevyvolalo takřka žádnou reakci.

„Slyšela jsem o něm. Bratr mi řekl, že sem posílají Židy. Na práci,“ jen Lea se pochlubila nabytými vědomostmi. Některé pouze pokrčily rameny, jako by jí chtěly říci: Jméno jako jméno, a že jedeme na práci, jsme věděly.

Čas míjel. Dál čekaly na koupání. Nikdo se na ně neobracel a polské vězeňkyně už neodpovídaly na otázky. Proto ztichly. Přitisklé jedna k druhé cítily dál jakousi jistotu, kterou jim vlévalo společenství. Ještě stále byly stejné, židovské dívky ze Slovenska, které oddělili od rodin a poslali do neznáma. Ale je válka, a až ta skončí, bude to vše minulost. I pocit křivdy, s nímž opouštěly vlast, i práce na tomto místě, jehož jméno si ještě ani pořádně nezapamatovaly. Totéž si myslela i Helena.

Poprvé od příjezdu pocítila hlad a pomyslela na své zavazadlo, v němž měla jídlo. Ale nechtěla Libuše připomínat zabavené věci. Věděla, že se kamarádka hrozně bojí, a toužila jí povědět něco, co by ji utěšilo.

„Všecko bude v pořádku, uvidíš,“ stiskla jí ruku, ale nedokázala utěšit ani sebe.

Kdoví kolik času uplynulo od chvíle, kdy je seřadili. Toužily si sednout, strávily na nohou už celou věčnost, ale v místnosti nebylo nic. A sednout si jen tak na zem se neodvážily.

Najednou dovnitř vtrhl houf vzteklých Němců. Pohled na oblečené ženy je rozzuřil ještě víc. Křičeli a hrozili, nejprve Polkám, a pak se obrátili k vyděšené skupině přírůstků, která se ještě víc semkla dohromady.

„Svléknout!“ přeložila jim ta opálená, která nyní vypadala stejně zlověstně jako její páni. Pochopily, že nelze otálet, protože by se jim mohlo stát i něco horšího. Konečně, koupat se musí bezťak bez šatů, pokoušela se samu sebe uklidnit Helena. Ale což se budou svlékat tady, před těmi hroznými Němci? Svlékání proto šlo pomalu, příliš pomalu. Křikem je poháněli ke spěchu, ale až když do místnosti vešel malý, podsaditý esesák s gumovým pendrekem v ruce, pohyby se maximálně zrychlily. Šatstvo musely odložit na jednu hromadu.

„Jak si potom najdeme svoje věci?“ zeptala se jedna z žen. Na její tvář dopadla facka. Z rozbitého rtu vyhrkl tenký červený čůrek. Rána jasně a hlasitě ohlásila zlom v průběhu dění, v jejich dosavadních životech. Podsaditý zařval:

„Dost řečí!“ a pendrekem máchl po drobné postavě. Vyjekla, ale tiše sevřeným hrdlem. Nejistotu vystřídal šok.

Nyní byly všechny bez šatů. Dočista nahé, rukama se pokoušely chránit před mužskými pohledy, před očima oblečených vězeňkyň, ale i jedna před druhou. Esesáci v uniformách chodili kolem nich, někteří se o ně jen otřeli přezíravým pohledem, ale druzí si nestoudně

prohlíželi jejich intimní místa, a mladé dívky cítily, že v tom okamžiku ztrácejí sebe sama. Nic už nebude, jak bylo. A když je o chvíli později, gesty a pokřiky, jakými se honí dobytek, hnali dál, věděly všechny, že jejich důstojnost zůstává za nimi.

Vešly do *sauny* s kouskem mýdla v ruce. Některé bosýma nohama klouzaly po vyhlazených dřevěných mřížkách. Zíraly do stropu s propletenci trubek a mnoha hlavicemi podobnými sprchám. Čekaly, až začne téci voda. Kohoutek nikde neviděly. Také Helena upřela pohled na neobyčejný strop.

Ve stejnou dobu, vzdálení od nich několik set metrů, v podobné místnosti čekali na vodu i jejich spolucestující z druhé skupiny. Maličký houslista se teď křečovitě tiskl k matce. Už se nepokoušel být statečný, ale pořád myslel na své housle a před chvílí, když svlečení čekali, co bude dál, se zeptal matky, jestli mu je vrátí. Slíbila, že ano, ale chlapec se na ni podíval podezřívavě. Také oči ostatních měly nyní podobný podezřívavý výraz, něčí už byly horečně rozpálené, a pak se najednou ve všech objevil ryzí nevídaný úděs. Vody se nedočkali a ani chlapec už nikdy neviděl své housličky. Když konečně ustalo zoufalé bušení do hermeticky uzavřených dveří

a doznělo poslední tlumené *Šema Jisrael*⁵, před nízkou kamennou budovou vynášeli vězni z dodávky označené červeným křížem poslední plechovky s ještě nevyužitým zrnitým obsahem.

Po Helenině nahém těle konečně začala téci voda. Tenký pramínek, proto si pospíšila s mydlením. Strop záhy vyschl a přišel rozkaz k odchodu. Následovalo další koupání, jehož účelu se nedobraly, dokud nevlezly do obrovských kádí připomínajících vany. Zápach chloru nebo něčeho podobného jim prozradil, že jde o nějaký dezinfekční prostředek. Voda byla kalná, ustátá a měla divnou barvu, a když z ní zase vylezly, cítily po celém těle bodání a svrbění.

Polky je gesty vyzvaly, aby si sedly do řady na lavice. Rychlé, hrubé zásahy nůžek – a jejich vlasy jim mizely z hlav. Helena zavřela oči, když jí temné kadeře padaly na záda. S rukama zkříženýma na prsou si představila, že je zase doma. Že jí je znovu patnáct, sedí v kuchyni, kde jí sestra Róžinka zkracuje vlasy, opatrně a jako vždy

⁵ „Slyš, Izraeli“, jedna ze základních židovských modliteb, židovské vyznání víry. Židé se ji modlí ráno a večer a je to rovněž modlitba umírajících. Byla to nejčastěji poslední slova obětí před smrtí, která bylo možno slyšet z plynových komor.